

Toward a social archaeological approach of Transylvanian prehistory

(Rezumatul Tezei de Habilitare)

Teza de abilitare este o prezentare și în egală măsură o pledoarie a importanței arheologiei sociale, o bine cunoscută modalitate de analiză arheologică. Studiarea preistoriei transilvănene prin intermediul metodelor arheologiei sociale racordează demersurile științifice autohtone la trendurile cercetării europene. Această abordare complexă de este extrem de utilă pentru reconstituirea structurilor sociale, a sistemelor de habitat sau a realităților socio-economice preistorice. Teza de abilitare propusă conține 182 de pagini de text, ea fiind structurată pe 13 capitole (un capitol introductiv, 11 capitole și concluzii), la final cuprinzând referințe bibliografice aferente fiecărui capitol.

Introducerea este urmată de un al doilea capitol intitulat *Carrier Plan, Achievements and Development perspectives* dedicat realizărilor profesionale și academice ale candidatului. În acest capitol secund sunt prezentate rezultatele cercetării mele, din perioada 2005-2014, perioada imediat următoare terminării doctoratului. Capitolul cuprinde de asemenea planul de dezvoltare a carierei și viitoarele direcții de cercetare. Trebuie menționat că atât rezultatele trecute în revistă în cadrul capitolului dedicate realizărilor științifice cât și planul de cercetare științifică se axează pe tematica și problemele arheologiei sociale.

În capitolul trei al tezei de abilitare intitulat *Processualism and Post-processualism: the Theoretical Framework of Prehistorical Archaeology* sunt prezentate teoriile propuse de cercetarea arheologică procesualistă și post-procesualistă. Cele două direcții fundamentale de cercetare dezvoltate în cursul secolului trecut (New Archaeology/procesualism și post-processualism) au creat cadrul teoretic și instrumentarul cercetării arheologice moderne. Adepții celor două școli arheologice au adaptat modele din domeniul științelor sociale și al biologiei la cerințele investigației arheologice. Fundamentarea teoretică a cercetării arheologice moderne, interpretativă, este imperativă. Cadrul teoretic al gândirii reprezintă granițele și amplitudinea cunoașterii științifice.

Capitolul patru este dedicat problematicii arheologiei sociale. În opinia mea cheia înțelegerii realităților sociale preistorice se află în cunoașterea adecvată a teoriei arheologice, a modelelor social-antropologice și a culturii materiale. Aceste elemente facilitează reconstrucția structurilor de organizare și a relațiilor socio-economice preistorice.

În capitolul cinci este dezbătută noțiunea de cultură arheologică. Excursul istoriografic se concentrează asupra evoluției termenului de cultură și a transformărilor de sens. În vederea unei mai bune înțelegeri a domeniilor lor de cercetare, antropologii, sociologii sau arheologii au reinterpretat sistematic conceptul, oferind o serie de noi definiții. Cercetarea arheologică contemporană atribuie un conținut multiplu conceptului de cultură. Multiplele valențe sunt preluate din domeniile antropologiei culturale, sociologiei, biologiei sau ecologiei. Colin Renfrew enumeră subsistemele culturilor arheologice: societate, subzistență, credință și gândire, comerț și tehnologie. Arheologul englez atrage atenția asupra delimitării arbitrare a unităților teritoriale atribuite unor culturi arheologice realizate de către cercetători.

Capitolul șase este dedicat prezentării a două dintre formele importante de organizare socială: triburile/societățile segmentare și șefiile. În ultimele decenii problematica analizată s-a aflat în centrul atenției comunității științifice. Au fost publicate o serie de cărți și studii despre caracteristicile și dezvoltarea societăților segmentare și a șefiilor. Diferitele comunități sunt sisteme complexe bazate pe un contract social. În cadrul sistemelor se nasc norme de comportament social-economic sau de ordin ritual-religios însușite de membrii comunității. Instrumentarul modern al cercetării societăților preistorice are la bază modelele teoriei sociale, cercetarea arheologică proprie și analiza comparată proprie antropologiei culturale.

Capitolul șapte este dedicat analizei sistemelor de habitat și a problematicii cercetării arheologice ale așezărilor preistorice. Interpretarea schimbărilor structurale majore detectabile prin intermediul dinamicii sistemului de habitat și a topografiei interne a așezărilor este un demers științific dificil. Arheologia socială, atât din punct de vedere al întrebărilor cât și din cel al interpretărilor oferite, trebuie să depășească metodele descriptive și de analiză tipocronologică a vestigiilor și a siturilor arheologice cercetate. Analiza diacronică a interacțiunii comunităților cu mediul lor înconjurător, studiul gradului de integrare a diferitelor așezări în sistemul regional de habitat, ierarhia așezărilor și posibilele relații de dependență dintre unitățile de habitat sunt instrumentele creionării evoluției istorice microregionale.

Capitolul opt prezintă teoria „centru-periferie”, un model de analiză socio-economică populară în rândul arheologilor. Îndiferent dacă suntem adepți entuziaști sau critici feroce ai „teoriei sistemului mondial” trebuie să recunoaștem că acesta este un model interpretativ extrem de intrigant. Sunt convins că utilizarea posibilităților de interpretare oferite de modelul „centru-periferie” ar fi în beneficiul arheologiei românești.

Capitolul nouă se împarte în patru subcapitole (IX.1-4) dedicate analizei tellurilor, înțelese ca așezări centrale, centre de putere ale unor sisteme de habitat microregionale. Considerațiile teoretice și metodologice sunt exemplificate prin intermediul rezultatelor cercetărilor de teren întreprinse în Nord-vestul -Transilvaniei. Studiul de caz de la Carei-Bobald cuprinde și analiza unei părți a culturii materiale descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice.

Capitolul nouă se încheie cu studiul de caz privind modelele de habitat și sistemele sociale din bronzul mijlociu în Centrul și Nord-vestul Transilvaniei. Trebuie menționat că majoritatea modelelor teritoriale sunt așa-zise modele ipotetice *top-down approach*. Analiza noastră are la bază teoria și modelul *peer polity interaction* propus de Colin Renfrew. Prin studiul diacronic al schimbării spațiilor simbolice, al dezvoltării așezărilor și a sistemelor de habitat, al interacțiunii structurilor politico-sociale egale avem șansa de a înțelege dezvoltarea istorică și socială a comunităților complexe. Analize similare celor întreprinse pot debloca stadiul actual al cercetării comunităților preistorice din Transilvania, oferind noi puncte de vedere în studierea evoluției specific și a interacțiunii lor.